

А. В. Мазуренко,
аспірант кафедри “Банківські інвестиції”,
Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана

РИЗИКИ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

У статті широко вивчене поняття “ризик”. Проаналізовані вчення відомих економістів стосовно їхнього розуміння цього поняття. Глибоко вивчені види ризику, класифікація. Детальніше розглянуті ризики саме в банківській сфері. Наведені їх класифікації Національним банком України, виділені їх особливості оскільки саме НБУ слідкує за дотриманням норм ризику комерційних банків і саме цей регулятор відповідає за збереження працездатності банківської системи. У статті запропоновані методи, завдяки яким банки можуть вираховувати свої ризики, методи оптимізації роботи, враховуючи ризиковість операцій. Надані методи дослідження рівня ризику в інвестуванні.

The article extensively studied the concept of risk from different sides. Analyzed doctrine known economists regarding their understanding of the concept of risk. Deeply researched types of risk classifications. Pain is considered more risks with the banking sector. The classification of the National Bank of Ukraine allocated their features, because Bank observes norms risks of commercial banks, since this controller is responsible for maintaining efficiency of the banking system. The paper proposed methods by which banks may calculate their risks, optimize methods of the risk riskiness operations. Provided methods the level of risk in investing.

Ключові слова: ризик, види ризику, банк, методи уникнення ризику.
Key words: risk, types of risk, bank, risk avoidance methods.

ВСТУП

Ризик існує скрізь і завжди, в той чи іншій мірі, він є великим чи малим, але існує скрізь. Завдяки ризику підприємства заробляють чималі гроші і втрачають ще більше. Вирахування ризику — це не просто цифри, це мистецтво передбачити всі можливі ситуації розвитку подій та прорахувати всі варіанти отримання вигоди з них. Після економічної кризи 2008 року стало зрозумілим неефективна робота ризик-менеджменту як загалом по фінансовому ринку, так і в українських банках. У деяких банках управління ризиками є лише формальним, воно не виконує функції, які необхідні для прийняття важливих інвестиційних питань.

ПОСТАНОВКОЮ ЗАДАЧІ

Аналіз поняття ризику, його класифікація, шляхи систематизації та можливості практичного застосування запропонованих методик.

РЕЗУЛЬТАТ

Банки є активними учасниками фондового ринку. Так, в світі є постійно існуюча практика, що портфель банку складається на 30—40% з вкладень в цінні папери, а не лише з кредитів. В Україні такої практики поки що ми не бачимо, як видно з таблиці 1.

Ми бачимо, що загальна вага цінних паперів у кредитно-інвестиційному портфелі становить 10,4 %. З

чим же це пов'язано? А відповідь проста. Із ризиковістю вкладень. На сьогодні наш фондовий ринок не настільки сильний та розвинутий, як ринки закордонні, але ми розвиваємось і разом з цим розвивається банківська система. Банки не можуть брати на себе великі ризики, як це роблять інвестиційні компанії. За діяльністю банків слідкує Національний Банк України. Він встановлює правила діяльності банків, постійно їх перевіряє, оголошує аукціони стосовно надання кредитів, також емітує цінні папери. Тому банки є менш мобільними інвесторами, вони більш бюрократичні, ніж фінансові компанії. Але поряд з цими мінусами можна назвати чимало позитивного. Банки володіють більшими фінансовими можливостями, ніж інвестиційні компанії, їм більше довіряють люди за рахунок їх прозорості та можливості контролювати. Після вищевикладеного давайте розберемось, що ж таке ризики, які спіткають інвесторів.

Поняття ризику в банківській сфері трактують по-різному. У працях вітчизняних і зарубіжних вчених та практиків існують численні варіанти визначення терміна “ризик”. Загалом, ризиком вважають те, що несе в собі загрозу, невпевненість у майбутньому, або настання події з негативними наслідками. Так, А.В. Смирнов вважає, що “ризик виражає ймовірність настання якоїсь події або її наслідків, що призводить до прямих втрат або опосередкованого збитку” [1]. Такої

ж думки дотримуються й інші вчені [2], які отожнюють ризик з можливими збитками.

Інвестиційний ризик — це ймовірність виникнення непередбачених фінансових витрат (зниження або повна втрата прибутку, витрати капіталу тощо) в ситуації невизначеності інвестиційної діяльності [3].

Інвестиційний ризик являє собою можливість нездійснення запланованих цілей інвестування (таких, як прибуток або соціальний ефект) і отримання грошових збитків. Цей ризик необхідно оцінювати, обчислювати, описувати та планувати, розробляючи інвестиційний проект.

П.М. Сорока та Б.П. Сорока [4] вважають, що ризик — це об'єктивно-суб'єктивна категорія, яка пов'язана зі стохастичністю у функціонуванні будь-якої економічної системи і відображає міру або ступінь досягнення сподіваного результату.

Ризик існує при здійсненні будь-якого виду банківської господарської діяльності. Необхідно відмітити, що дотепер єдиного розуміння поняття “фінансові ризики”, а також відповідно до цього “які ризики є фінансові?” на сьогодні не існує. Найчастіше розглядають дане поняття з декількох точок зору:

Перша — це визначення ризику як події. Загалом, при такій точці зору впливає, що ризик — невизначені події, які у випадку настання впливають на діяльність позитивно або негативно.

Друга — ризик можна виявити як діяльність. Наприклад, ризик — діяльність, здійснена в сподіванні на вдалий кінець.

Третя — ризик як ймовірність помилки або ж успіху, тобто вибору в ситуації з декількома альтернативами. Саме цей аспект вивчено найбільше, більшість авторів дотримуються точки зору, що ризик — ймовірність втрат, в результаті володіння фінансовими інструментами, а також не співпадінням фінансових інститутів. Таке тлумачення ризиків поступово стає переважаючим [5].

Зарубіжна практика свідчить, що ризик може привести як до збитків, так і до отримання прибутку. На думку Дж. Сінкі, ризик є результатом невизначеності майбутнього [6].

Цю точку зору підтримує і В.Т. Севрук, який вважає, що ризик є ситуаційною характеристикою діяльності будь-якого виробника (в тому числі і банку), що показує невизначеність результату та можливих небажаних наслідків у разі невдачі [7].

Разом з тим, сутність ризику, його місце та роль у системі управління комерційного банку найбільш повно відображається уявленням як про потенційну можливість, так і про завдання їх ідентифікації та класифікації.

На увагу заслуговує класифікація банківських ризиків, де ризики пропонується поділити на дві групи: фінансові і функціональні. Деякі науковці та економісти додають до цієї класифікації ще одну категорію — інші зовнішні ризики [8].

Слід зазначити, що в працях зарубіжних економістів ризики класифікують за оцінкою ступеня їхнього впливу на банківську діяльність. Так, П.С. Роуз [9] поділяє банківські ризики на основні та додаткові. Група основних включає такі ризики: кредитний, незбалансованої ліквідності, ринковий, відсотковий, недовіри манни прибутку, неплатоспроможності. До додаткових учений відносить: інфляційний ризик, валютний ризик, політичний ризик, ризик зловживань. Ця класифікація є важливою з точки зору виявлення пріоритетів щодо захисту банку від різного виду ризиків та виділення ризиків, на які банк найбільше наражається.

Варто погодитися з думкою П.С. Роуза про те, що залежно від ситуації в державі необхідно змінювати акцент

Таблиця 1. Структура кредитно-інвестиційного портфеля за станом на 01.09.2012 (млн грн.)

№ п/п	Банк	КІП	Питома вага (%)	В тому числі
				Цінні папери
	ВСЬОГО	596267,70	100,00	62 084,87 (10,41%)
1	ПРИВАТБАНК	72122,73	11,551	513,95
2	ОЩАДБАНК	49605,34	7,945	6457,77
3	ПРОМІНВЕСТБАНК	34486,98	5,784	19311,06
4	ВТБ БАНК	27578,54	4,625	4402,47
5	УКРСОЦБАНК	24804,09	4,160	2727,85
6	ПУМБ	21995,74	3,689	3007,89
7	ДЕЛЬТА БАНК	19442,10	3,261	3822,48
8	АЛЬФА-БАНК	18709,19	3,138	2090,46
9	СВЕРБАНК РОСІЇ	17625,35	2,956	1808,58
10	ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ	16981,79	2,848	1219,01
11	ОТП БАНК	16364,61	2,745	2093,44
12	БРОКЕЗНЕСБАНК	3122,23	2,201	583,91
13	КРЕДИТПРОМБАНК	0004,56	1,678	835,43
14	ІНГ БАНК Україна	9220,36	1,546	508,72
15	ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА	8854,60	1,485	1060,12
16	ПІВДЕННИЙ	7982,37	1,339	139,12
17	ІМЕКСБАНК	7801,39	1,275	0,01
18	БАНК КРЕДИТ-ДНІПРО	6845,47	1,148	941,37
19	КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК	6123,19	1,027	19,62
20	УНІВЕРСАЛ БАНК	4888,39	0,820	1175,43
21	БАНК ТАВРИКА	4210,79	0,706	1,97
22	КИЇВСЬКА РУСЬ	4162,27	0,698	653,08
23	ЗЛАТОБАНК	3898,56	0,654	0,06
24	ПРАВЕКС БАНК	3616,27	0,606	199,55
25	МЕГАБАНК	3483,99	0,584	127,62
26	СІПБАНК УКРАЇНА	3460,30	0,580	1713,39
27	УКРІНБАНК	3358,72	0,563	9,45
28	УКРБІЗНЕСБАНК	3199,67	0,537	208,95
29	ПІВДЕНКОМБАНК	3077,07	0,516	673,56
30	УНІКРЕДИТ БАНК	2965,46	0,497	254,18

Джерело: складено за даними Асоціації українських банків (АУБ).

пріоритетності зменшення негативного впливу тих чи інших ризиків. Всю сукупність ризиків варто розділити на такі групи: фінансові ризики, операційні ризики, ризики управління і функціонування, надзвичайні ризики.

До групи фінансових ризиків слід віднести: ризик ліквідності, достатності капіталу, кредитний ринковий, відсотковий, валютний, інвестиційний портфельний ризики.

Цілком очевидно, що процеси глобалізації та інтеграції України у світову економіку, розширення напрямів банківської діяльності, посилення конкуренції у банківській сфері, нерозвиненість вітчизняних фінансових ринків та інфраструктури, недосконалість чинного законодавства сприяють появі нових, раніше не властивих банкам ризиків і загроз.

Національний банк України виділяє дев'ять категорій ризику, а саме: кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик зміни відсоткової ставки, ринковий ризик, валютний ризик, операційно-технологічний ризик, ризик репутації, юридичний ризик та стратегічний ризик [10]. Ці категорії є взаємовиключними: будь-який продукт або послуга може наражати банк на декілька ризиків. Однак для зручності аналізу Національний банк виявляє та оцінює ці ризики окремо.

Кредитний ризик — ймовірність, що дебітор не зможе здійснити відсоткові платежі або виплатити основну суму кредиту відповідно до умов, зазначених у кредитній угоді, є невід'ємною частиною банківської діяльності. Кредитний ризик означає, що платежі можуть бути затримані або взагалі не виплачені, що, у свою чергу, може призвести до проблем у кругообігу грошових коштів і несприятливо позначитися на ліквідності банку.

Кредитний ризик тісно пов'язаний з ризиком

ліквідності. Керування ризиками ліквідності передбачає співвіднесення структури зобов'язань і вимог банку за строками погашення. Ризик ліквідності виникає в тому випадку, якщо банк у певний момент часу не може виконати свої зобов'язання через недостатність коштів. Ця ситуація може виникнути через незбалансованість активів і пасивів за строками. Банку необхідно мати завжди деякий запас ліквідності на випадок несподіваних змін у балансі.

Ринковий ризик пов'язаний з коливаннями цін на чотирих найважливіших економічних ринках: ринку боргових паперів, ринку акцій, валютних ринках і товарному ринку, тобто ринках, чутливих до змін відсоткових ставок. Ринковий ризик — ризик виникнення у банківській установі фінансових втрат (збитків) внаслідок зміни ринкової вартості фінансових інструментів портфеля ЦП на продаж, а також курсів іноземних валют. Він належить до категорії спекулятивного ризику, що виражається в тому, що рух цін може призвести до прибутку або збитку. У більшості банків у рамках керування ринковим ризиком проводиться переоцінка портфелів, що відображає зміну вартості активів залежно від руху ринкових цін. Переоцінка портфеля цінних паперів є важливим заходом щодо захисту банківського капіталу. Проводити переоцінку інвестиційних портфелів рекомендується не рідше одного разу на місяць, портфеля на продаж — щодня.

Операційні ризики — ризики втрат, що виникають у результаті помилок у внутрішніх системах, процесах, діях персоналу або зовнішніх подій, таких як, наприклад, стихійні лиха й т. д. Операційний ризик тією чи іншою мірою несуть усі банки, тому що кожний з них може зіткнутися з помилками й збоями в роботі інформаційних систем і персоналу.

Ризик інфляційний характеризується можливістю знецінення реальної вартості капіталу (у формі фінансових активів), а також очікуваних доходів від фінансових операцій в умовах інфляції.

Податковий ризик пов'язаний з імовірністю виникнення непередбачених фінансових втрат при запровадженні нових видів податків, збільшенні ставок податків, скасуванні наданих підприємству податкових пільг чи "податкових канікул", змін порядку і строків внесення податкових платежів.

Політичний ризик зумовлюється можливістю збитків та скорочення розмірів прибутків унаслідок проведення певної державної політики. Політичний ризик пов'язаний з можливими змінами в курсі уряду, в пріоритетних напрямках його діяльності.

Національний банк визначив систему для оцінки кожної категорії ризику [10]. Система оцінки ризиків надає можливість у послідовний спосіб вимірювати ризики і визначати, яких наглядових процедур необхідно вжити. Для шести категорій ризику — кредитного ризику, ризику ліквідності, ризику зміни процентної ставки, ринкового ризику, валютного ризику та операційно-технологічного ризику — НБУ оцінюють кількість ризику, якість управління ризиком, сукупний ризик і напрям ризику. Для ефективного використання системи оцінки ризиків органи нагляду мають враховувати як поточний стан банку, так і фактори, які можуть вказувати на зростання ризиків.

Основною метою діяльності комерційного банку є максимізація фінансових результатів, що завжди пов'язано з різноманітними ризиками. Особливу роль при цьому відіграє спеціалізація комерційного банку. Адже, визнаючи свою спеціалізацію чи, навпаки, універсальність, банк обмежує чи диверсифікує ризики, що супроводжують надання тих або інших банківських послуг. Так, у діяльності спеціалізованих банків постійно виникають лише деякі види ризику, що дозволяє розробити ефективну систему методів управління ними. Однак у такому випадку банк потрапляє в пряму залежність від цих ризиків. Універсальні ж банки, розширюючи

сферу своєї діяльності, мають змогу диверсифікувати ризики завдяки одночасному виконанню різнопланових операцій. Тому з позиції ризик-менеджменту спектр банківських ризиків доцільно поділяти на:

— "традиційні", які супроводжують діяльність будь-якої банківської установи, тобто кредитні, депозитні, відсоткові, валютні, інфляційні ризики тощо;

— "нетрадиційні", що зумовлені розширенням діяльності банку, як наприклад, інноваційний, лізинговий, конкурентний та інші види ризику.

Сьогодні дедалі важливішим та актуальнішим є врахування і нетрадиційних ризиків, що зумовлені диверсифікацією діяльності банку, та ефективне управління ними. Це насамперед:

— інноваційний ризик, тобто ризик, пов'язаний із впровадженням нових банківських продуктів та банківських "ноу-хау". Оскільки конкуренція на ринку банківських послуг стає дедалі жорсткішою, то практично кожен банк зацікавлений у впровадженні нових банківських продуктів та нових технологій, проведенні реінжинірингу тощо [11];

— ризик, що пов'язаний з наданням нетрадиційних для банківського сектора послуг. Це факторинговий, лізинговий ризик, а також ризики, пов'язані з рітейлом;

— конкурентний ризик, тобто ризик утримання банком своєї ніші на ринку та досягнення кращих показників ефективності роботи порівняно із конкурентами. Конкурентний ризик можна трактувати в трьох аспектах: порівняння показників ефективності діяльності банку із банком-конкурентом, який пропонує аналогічний продукт; порівняння фінансових показників роботи банку із банками, що входять до однієї групи за величиною активів банку.

Згідно з нормативними документами Національного банку України, управління ризиками — це процес, за допомогою якого банк виявляє (ідентифікує) ризики, проводить оцінку їх величини, здійснює їх моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також враховує взаємозв'язки між різними категоріями (видами) ризиків [12]. Комплекс дій з ризик-менеджменту має на меті забезпечити досягнення таких цілей:

— ризики мають бути зрозумілими та усвідомлюватися банком та його керівництвом;

— рішення з прийняття ризику мають відповідати стратегічним завданням діяльності банку.

— рішення з прийняття ризику мають бути конкретними і чіткими;

— очікувана дохідність має компенсувати прийнятий ризик;

— розподіл капіталу має відповідати розмірам ризиків, на які наражається банк;

Мета управління ризиками — сприяти підвищенню вартості власного капіталу банку, одночасно забезпечуючи досягнення цілей багатьох зацікавлених сторін, а саме: клієнтів та контрагентів; керівників; працівників; спостережної ради й акціонерів (власників); органів банківського нагляду; рейтингових агентств, інвесторів та кредиторів; інших сторін.

Про актуальність побудови ефективних систем ризик-менеджменту українських банків свідчить проведене Агентством фінансових ініціатив дослідження на тему "Аналіз систем ризик-менеджменту в банках України" [13]. За результатами цього дослідження можна констатувати, що переважна кількість банків сприймає систему ризик-менеджменту як взаємопов'язану систему трьох структурних елементів:

1) визначена система регламентів, процедур, встановлення лімітів, включена в загальну систему менеджменту банку;

2) сукупність економіко-математичних моделей, які дають можливість у числовій формі оцінювати ризики банку;

3) програмне забезпечення, яке на основі економіко-математичних моделей дозволяє оптимізувати ризики банку.

Вищенаведену точку зору поділяють 92% банків і тільки 8% вважають, що система ризик-менеджменту банку має бути винятково системою регламентів, процедур та встановлення лімітів.

74% опитаних банків мають незалежний відділ (управління) ризику, 26% — не мають. Всі найкрупніші банки мають відділ (управління) ризику, а всі невеликі банки, що потрапили у вибірку, не мають відповідного відділу.

Ризиком необхідно керувати. Так існує три етапи комплекс-процедур:

- визначення цілі управління ризиками;
- аналіз та оцінка ризиками;
- розробка способів по зменшенню ризику в процесі реалізації прийнятного рішення.

Перший етап процесу керування ризиком — постановка мети, під якою в загальному випадку може розумітися збереження повністю або частково своїх ресурсів або одержання очікуваного доходу в повному обсязі при прийнятному рівні ризику.

До складу другого етапу — аналіз й оцінка ризику — входять наступні фази: виявлення й ідентифікація факторів ризику, вибір показників й оцінка рівня ризику, аналіз отриманих варіантів прийнятного рішення.

Основою виявлення факторів ризику є особливості й специфіка передбачуваної підприємницької діяльності й підприємницького середовища. Через те, що неможливо одержати повну й достовірну інформацію про ризики, що оточують підприємство, бажано, принаймні, мати звіт відомих факторів ризику, знати природу причин їхньої появи. Після того, як сукупність факторів ризику виявлена, можна побудувати систему факторів ризику стосовно конкретного виду діяльності, наприклад, у вигляді портфеля ідентифікованих факторів ризику.

Портфельними інвестиціями називають вкладення коштів у цінні папери довгострокового характеру, які зазвичай не передбачають швидкого одержання доходу. Найчастіше це інвестиції великих промислових програм.

- Ризики зниження доходності мають два різновиди:
- відсоткові ризики;
 - кредитні ризики.

Відсоткові ризики — це ризики активних операцій, які проводять фірми (в більшості випадків банки). Можливі такі джерела їхнього виникнення:

- будь-які зміни в облікових ставках Національного банку;
- зміни маржі комерційних банків з кредитів, що надаються, і депозитних рахунків;
- зміна в розмірах обов'язкових для резервування фондів комерційних банків у Національному банку. Наприклад, збільшення розміру резервного фонду в Національному банку означатиме для комерційних банків недовикористання частини їхніх пасивів, отже існує висока ступінь імовірності підвищення ними відсоткових ставок по кредитах, що надаються, з одночасним зниженням відсотка по депозитних рахунках своїх клієнтів;
- зміни в системі оподаткування всіх суб'єктів господарювання, зокрема фінансових інститутів;
- за зростання банківського відсотка може розпочатися масове "скидання" акцій, внаслідок чого їхня вартість зменшується;
- якщо емітент випустив в обіг цінні папери з фіксованим відсотком, то існує ймовірність настання для нього відсоткового ризику при поточному зниженні середньоринкового відсотка у порівнянні з визначеним фіксованим рівнем.

Ризик важко нейтралізувати повністю, але ним можна керувати. Його треба заздалегідь оцінювати, розраховувати, описувати, планувати заходи, що мають

знизити вірогідність небажаних подій при реалізації інвестиційного проекту. Такий комплекс заходів становить зміст управління ризиком:

- 1) аналіз зовнішніх умов для інвестування;
- 2) аналіз інвестиційного проекту;
- 3) виявлення потенційних загроз;
- 4) визначення факторів ризику та оцінка можливих ризиків;
- 5) аналіз ризику:
 - моделювання ризику;
 - сценарій інвестування;
 - чутливість проекту;
- 6) вибір антикризової стратегії (рис. 1).

Він дає змогу підготуватися до небажаних подій і зменшити втрати від них. Повністю захиститися від ризику неможливо.

Фінансові ризики пов'язані з можливістю отримання збитків у зв'язку з нерентабельністю або банкрутством емітента цінних паперів. Вони є найчисленнішими ризиками в інвестиційній діяльності банків.

Операційні ризики визначають можливість фінансових втрат, що виникають у момент проведення операцій з купівлі-продажу інвестиційних інструментів. Можуть бути пов'язані з неполадками в роботі комп'ютерних систем обробки та передачі інформації, низькою кваліфікацією, порушеннями в технології операцій з купівлі-продажу інвестиційних інструментів тощо.

Ділові ризики пов'язуються з господарським середовищем діяльності банківської установи: макроекономічними факторами функціонування здійснюваної економічної політики, регулювання, юридичними факторами, інфраструктурою фінансового сектора економіки тощо.

Надзвичайні ризики об'єднують усі види зовнішніх ризиків. У своїй сукупності вони ставлять під сумнів досягнення прибутковості операцій банку, можуть суттєво погіршити його фінансовий стан, створити загрозу недостатності капіталу. Вони пов'язані з політичною ситуацією, фінансовою кризою, кризою банківської системи чи біржовим крахом, війною, природними катастрофами і таке інше.

Проте, слід зазначити, що наведена класифікація не враховує багатьох аспектів, необхідних для мінімізації впливу ризиків у процесі здійснення інвестиційної діяльності комерційних банків.

Причини виникнення інвестиційних ризиків, які впливають на характер економічних відносин між учасниками інвестиційних операцій, зумовлюють невизначеність, за якої банки можуть не лише не отримати доходи, але й втратити капітал, що був вкладений в інвестування. Тому менеджмент банку повинен чітко розуміти наслідки таких інвестувань. З цієї метою слід класифікувати ризики за характером фінансових наслідків та за рівнем фінансових втрат.

Одним з найбільш суттєвих та важливих критеріїв класифікації інвестиційних ризиків є рівень фінансових втрат, відповідно до якого розрізняють припустимий, критичний і катастрофічний ризики. Останні пов'язуються, відповідно, з втратою прибутку, валового доходу і частковою або повною втратою власного капіталу [15].

Невід'ємною характеристикою формування оптимального інвестиційного портфеля комерційного банку є управління ризиком для створення можливості мінімізації негативного впливу від інвестиційної діяльності. Вирішення цього завдання потребує класифікації інвестиційних ризиків банку відповідно до можливості мінімізації негативного впливу від інвестиційної діяльності.

Комплексними діями інвестор може зменшити ризик, але повністю його усунути важко. У загальному випадку вибір інвестиційного проекту є компромісом між нама-

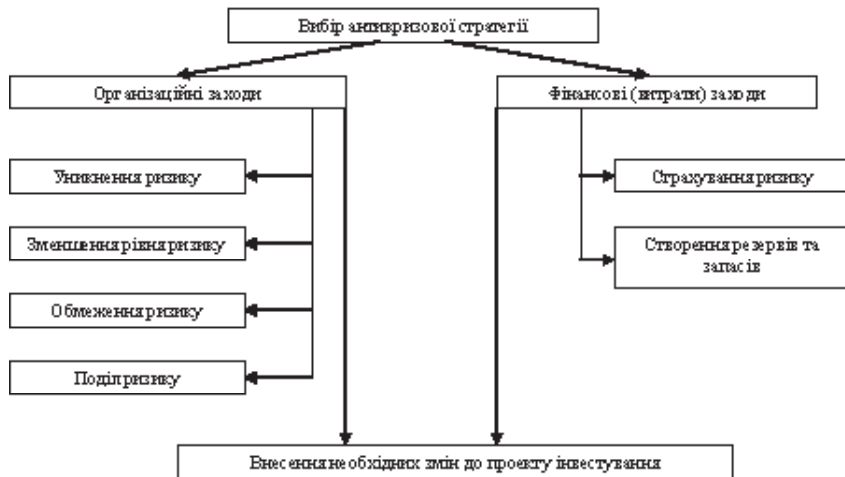

Рис. 1. Вибір антикризової стратегії

різними методами:

- 1) аналіз чутливості результату інвестування на зміну тих показників, які формують кінцевий результат проекту;
- 2) розробка різних сценаріїв ходу реалізації проекту й розрахунок відповідних показників ефективності інвестування;
- 3) проведення багатьох розрахунків результативності інвестування на основі математичної моделі проекту.

ВИСНОВОК

У статті проаналізовані поняття ризик як загалом, так і в специфіці банківської діяльності. Запропонована методи оцінки ризику та засоби нейтралізації або зниження ризику. Наданий комплекс заходів для оцінювання, розраховування, описування, планування заходів, що мають знизити вірогідність небажаних подій при реалізації інвестиційного проекту.

Література:

ганням отримати прибуток і здоровим глуздом інвестора (рівнем ризику та його оцінкою).

Серед засобів нейтралізації або зниження ризику слід виокремити ряд загальноприйнятих прийомів та рекомендацій:

- страхування проекту як єдиного комплексу або, якщо це не вдається (через значний ризик українські страхові фірми можуть уникати цієї форми діяльності),
- страхування окремих активів проекту;
- забезпечення високої ліквідності інвестицій.

Бажано, щоб активи проекту мали ринковий попит не тільки з боку проекту. Це гарантуватиме можливість їх продажу в разі припинення проекту і зменшить збитки від болісного рішення щодо "виходу з проекту". Про ліквідність активів проекту слід подумати заздалегідь, до прийняття рішення щодо його реалізації;

— диверсифікація — розподіл капіталу за кількома об'єктами (проектами) з метою зниження впливу однієї негативної події на ефективність всієї програми інвестицій. Диверсифікація може здійснюватися також у межах одного проекту: орієнтація на кількох споживачів продукції проекту, організація збуту в різних місцях або регіонах, використання обладнання різних типів тощо. Диверсифікація є основним заходом зниження несистематичного ризику у фінансовому інвестуванні. У портфелі має бути кілька десятків інструментів із різним кореляційним зв'язком між собою (щодо доходності в минулому) та з доходністю ринку в цілому;

— розподіл проекту на кілька частин і побудова об'єкта інвестування як об'єданого комплексу таких етапів. Кожна з частин комплексу матиме змогу вступати в експлуатацію автономно, приносити прибуток і окупати витрати. Крім фінансової економії коштів завдяки більш ранньому введенню проекту, поетапність забезпечує перевірку комерційної реальності проекту й ранню діагностику доцільності проекту не на всьому інвестованому капіталі, а тільки на його частині ("обережна" тактика);

— хеджування — використання механізмів закріплення договірних умов у стосунках партнерів на прогнозний період з метою підстраховки обох сторін, що домовляються, від негативних змін у кон'юктурі ринку в майбутньому;

— своєчасне планування та створення необхідних резервів і запасів матеріальних, фінансових і часових ресурсів. Ці методи особливо важливі в умовах дефіциту фінансових ресурсів, що спостерігаються в Україні. Мають формуватися обсяги та структура матеріальних резервів і запасів на непередбачувані витрати, резервуватися кошти на покриття випадкових витрат, пов'язаних з експлуатацією обладнання, змінами природних умов, поведінкою персоналу.

Рівень ризику в інвестуванні може досліджуватися

1. Смирнов А.В. Управление ресурсами и финансово-аналитическая работа в коммерческом банке. — М.: БДЦ Пресс, 2002. — С. 176.
2. Балабанов И.Т. Риск-менеджмент. — М.: Финансы и статистика, 1996. — С. 192; Чернов М. Доходность, ликвидность, риск // Банковские технологии. — 1998. — № 4. — С. 59—63.
3. <http://www.pib.odessa.ua/?p=767>
4. Сорока П.М., Сорока Б.П. Економічні та фінансові ризики. навч. посібник для дистанційного навчання / За наук. редакцією О.Д. Гудинського. — К.: Університет "Україна", 2006. — 266 с.
5. Енциклопедия финансового риск-менеджмента / под ред. А.А. Лобанова и А.В. Чугунова. — ALT-invest, 2009. — С. 16.
6. Синки Д. мл. Управление финансами в коммерческом банке / Пер. с англ., под ред. Р.Я. Ливитыя, Б.С. Пискера. — М.: Catallaxy, 1994. — 820 с.
7. Севру В.Т. Риски финансового сектора Российской Федерации: практ. пособие. — М.: Финстатинформ, 2001. — 175 с.
8. Потоцкая Е.Г. Организации системы управления рисками в банках // Бухгалтерия и банки. — 2001. — № 3. — С. 17—25; Примостка А.О. Финансовый менеджмент у банках. Підручник. — 2-ге вид. доп. і перероб. — К.: КНЕУ, 2004. — 468 с.
9. Роуз П.С. Банковский менеджмент. Предоставление банковских услуг. — М.: Дело Лтд, 1995. — 743 с.
10. Пернарівський О. Аналіз оцінки та способи зниження банківських ризиків / О. Пернарівський // Вісник НБУ. — 2004. — № 4. — С. 44—48;
11. Гладков О. Иностранная волна / О. Гладков // Гвардия 500. — 2006 — С. 46.
12. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, затверджені постановою Правління Національного банку України 02.08.2004 № 361.
13. Дослідження Агентства фінансових ініціатив "Аналіз систем ризик-менеджменту в банках України" // Веб-сторінка "Агентство фінансових ініціатив". — Режим доступу: <http://www.afi.com.ua>
14. Щукін Б.М. Інвестиційна діяльність: методичний посібник. — К.: МАУП, 1998. — 68 с.
15. Инвестиционный менеджмент: учебный курс / И.А. Бланк. — К.: Зльга Н., Ника-Центр, 2001. — 448 с. Стаття надійшла до редакції 10.12.2012 р.